

Joan Buades Crespi

S'entén per migració o moviment migratori qualsevol desplaçament de població que impliqui un canvi de residència. Tota migració comporta dos conceptes que es complementen entre si: emigració i immigració. S'anomena emigració el trasllat de població d'un lloc cap a un altre. En canvi, s'anomena immigració l'arribada de població a un territori procedent d'un altre. És tracta, doncs, del mateix fenomen vist des de l'espai emissor o des del receptor. Cada migrant és a la vegada emigrant i immigrant.

Els moviments migratoris obeeixen a unes causes expulsives que es donen a l'indret de sortida i a unes de caràcter atractiu que es presenten al d'acollida, allò que es coneix com a *push i pull* a la literatura anglosaxona. Des de la mateixa presència de l'home sobre la terra, aquestes causes fossin d'ordre natural, religiós, polític o econòmic varen generar grans fluxos migratoris d'unes regions a altres del nostre planeta. Dins aquest llarg període de temps es poden distingir dos grans cicles migratoris que tenen en els descobriments geogràfics de finals del segle XV la fita que assenyalava la finalització del primer i l'inici del següent. Malgrat la importància de les migracions anteriors a l'esmentat segle, només ens ocuparem de les esdevingudes a la segona de les etapes.

Des de principis del segle XVI fins a l'actualitat s'han produït i es produeixen desplaçaments de considerables masses de població a grans distàncies. Dins la història dels moviments migratoris, aquestes onades migratòries transoceàniques han estat, sens dubte, les de més repercussió ja que han contribuït a transformar el repartiment dels grups humans sobre la superfície de la terra, a modificar profundament la geografia humana de grans extensions i a originar l'aparició de noves comunitats molt enfora del seu lloc de procedència. Els corrents migratoris transoceànics que més transcendència assoliren en aquest cicle, -a causa del volum de gent mobilitzada i pels efectes que varen provocar-, varen ser el tràfic d'esclaus d'Àfrica a Amèrica entre els se-

gles XVI i XIX i l'allau emigratòria europea a ultramar esdevingut en el decurs del segle XIX i el primer terç del XX.

Es calcula que entre 1517 i 1850, uns vint milions de negres africans foren traslladats forçosament des del seu continent a Amèrica per treballar com a mà d'obra esclava a les plantacions tropicals que els europeus posseïen a les seves colònies americanes. Gairebé el 40% del contingent fou embarcat en el segle XVIII, a raó d'uns

80.000 o 100.000 per any, essent la Gran Bretanya la gran dominadora del tràfic negrer gràcies a disposar d'uns 200 vaixells que transportaven anualment al voltant d'uns 50.000 esclaus.

La més significativa de totes les onades migratòries transoceàniques va ser la protagonitzada per uns 65 milions d'europeus que entre 1815 i 1914 s'establiren a les zones temperades d'Amèrica, Austràlia, Nova Zelanda i Sud-àfrica. L'excedent de po-

Amèrica, Amèrica, una de les millors pel·lícules sobre l'emigració

blació ocasionat pel nou cicle demogràfic de caràcter alcista que es va iniciar al Regne Unit a finals del XVIII i es va estendre per Europa continental en el XIX, les diferents crisis del capitalisme industrial i l'endarreriment de l'agricultura dels països mediterranis i d'Europa oriental juntament amb les polítiques poblacionistes engegades pels nous estats americans expliquen aquesta allau humana sense precedents en la història de la humanitat. La majoria dels

col·lectius que participaren d'aquesta emigració massiva s'assentaren sobretot a Nord-amèrica i en menor mesura al territori de les noves repúbliques sorgides arran de la independència de les colònies espanyoles d'Amèrica. Aquest procés atlàntic iniciaren els habitants de les Illes Britàniques incorporant-se posteriorment alemanys, escandinaus, italians i esclaus.

Els ciutadans de l'Estat espanyol s'afegiren a l'èxode a unes dates més endarrerides. A mitjans del segle XIX la seva contribució en el poblament dels països nous de les Amèriques encara era molt reduït. El gran corrent emigratori es va obrir al voltant de 1880 i es va tancar a la dècada dels trenta del segle XX. Entre 1880 i 1930, es calcula que uns tres milions i mig d'habitants de l'Estat espanyol s'embarcaren cap a Amèrica, dels quals prop d'un milió s'establiren definitivament a diferents països iberoamericans, sobretot a l'Argentina, l'Uruguai i Cuba. Les Illes Balears també participaren en aquest procés emigratori i un nombrós contingent dels seus habitants va prendre part al flux experimentat en el decurs d'aquests cinquanta anys. L'Argentina, l'Uruguai, Xile, Puerto Rico i Cuba varen les principals destinacions escollides pels illencs, encara que un notable col·lectiu, no va voler patir les penúries de les llargues travessies atlàntiques i es va adreçar cap a dos indrets propers de la Mediterrània: França i la seva colònia d'Algèria, que juntament amb l'Argentina constitueixen els espais que més balears acolliren.

En els darrers anys de la dècada dels quaranta del XX, nombrosos europeus procedents dels països que patiren les conseqüències dels conflictes bèl·lics que devastaren el continent emprengueren la ruta tradicional d'Amèrica. En aquesta segona onada transoceànica també hi va intervenir un nombrós contingent d'habitants de l'Estat espanyol obligats a marxar per motius polítics o per escapar de la fam de la postguerra. D'exiliats se'n comptabilitzen uns quaranta mil, mentre que la xifra dels que partiren per motivacions econòmiques entre

1947 i 1965, supera el milió.

Un altre tipus de moviment migratori internacional que no implica el desplaçament a grans distàncies és el que es va produir a Europa entre 1950 i 1973. Provocat pel desenvolupament industrial accelerat d'alguns països d'Europa Occidental que necessitaven mà d'obra forana per treballar en les ocupacions laborals més dures i pitjor retribuïdes, va orientar un flux emigratori des dels països mediterranis europeus, Nord d'Àfrica i Turquia cap a la República Federal d'Alemanya, Suïssa, Gran Bretanya, França, Bèlgica i Països Baixos. En aquests anys partiren de les àrees mediterrànies esmentades més de deu milions dels seus habitants que es convertiren en immigrants en els estats d'acollida.

Les migracions interiors que es donen dins les fronteres d'un mateix país constitueixen la tercera modalitat de moviments migratoris. Originades per la diferent riquesa que hi pugui haver entre les diferents regions d'un mateix estat, condueixen a una redistribució dels seus habitants provocant forts desequilibris poblacionals i el creixement espectacular dels nuclis urbans receptors. L'èxode rural, entès com a emigració del camp a la ciutat, va desplaçar massivament, entre 1950 i 1970, a nombrosos agricultors de les deprimides àrees rurals de l'Estat espanyol i d'Itàlia meridional cap a les industrialitzades urbs de Madrid, Catalunya, el País Basc i del nord d'Itàlia. Ara per ara, l'èxode rural constitueix una de les nombroses tragèdies del tercer món, l'enfollidora explosió demogràfica que pateix, impulsa diàriament grans masses de pagesos a adreçar-se cap a unes ciutats que de fet ja s'han convertit en les aglomeracions més grans del planeta. Aquest fenomen d'hiperurbanització ocasionat per l'assentament dels immigrants ha desbordat la capacitat de les seves infraestructures i el sorgiment de barris de barraques amb condicions de vida infrahumana.

Les Balears, arran del "boom" turístic esdevingut a la dècada dels seixanta del segle XX, també es varen veure afectades pel procés migratori interior registrat a l'Estat espanyol i

passaren d'ésser un centre emissor d'emigrants en un indret receptor d'immigrants peninsulars. Avui, quan ja som en el segon any del segle XXI, l'emigració balear a ultramar constitueix un record llunyà, ja gairebé desaparegut de la memòria de la nostra col·lectivitat i el mateix succeeix en els països europeus protagonistes del flux emigratori transoceànic cap a les Amèriques. Dissortadament hem ha-

anys noranta, amb uns efectius humans procedents, ara, de l'Europa de l'est, com a conseqüència de la desfeta de la Unió Soviètica i de la crisi del sistema econòmic dels altres països que integren el Pacte de Varsòvia.

A l'Estat espanyol, l'assentament de col·lectius d'immigrants per motivacions econòmiques era un fet gairebé desconegut fins mitjans de la dè-

ens plantegen l'explosió demogràfica del món subdesenvolupat o les penúries econòmiques que pateixen les antigues colònies espanyoles i el creixent envelliment de la població de l'Estat espanyol causat per l'espectacular descens de la taxa de natalitat que genera una demanda de mà d'obra sense qualificar per treballar en els oficis que més esforç laboral requereixen.

Pel que fa a les Balears, l'onada immigratòria atreta pel desenvolupament turístic ha tingut la seva continuació amb altres tres de molt distinta procedència que es feren paleses en el segon quinquenni dels noranta. Una, integrada també per gent originària de la Península, es va establir a les Illes per treballar en construcció d'habitatges i en l'obra pública del Pla Mirall. La segona, la integren ciutadans de dos països de la Unió Europea: el Regne Unit i Alemanya que han adquirit un notable percentatge dels habitatges bastits pels anteriors. El tercer col·lectiu d'immigrants es compon sobretot de magribins, subsaharians i llatinoamericans i el seu assentament obeeix a l'escassetat de mà d'obra per treballar a l'agricultura i a la construcció. Els 47.589 immigrants estrangers "legals" censats a les Balears per la delegació del Govern per a l'estrangeria i la immigració, juntament amb els que encara no tenen la documentació per ésser reconeguts com a tals, però que s'inscriuen en els padrons municipals per gaudir de certs drets i amb els peninsulars del darrer flux, han provocat que la població de les Balears se situï al voltant dels vuit-cents mil habitants, és a dir, un mig milió més que la qui havia el 1900.

Gairebé tots aquests grans moviments migratoris, els històrics i els actuals, s'han canalitzat dins unes ordenades demogràfiques i econòmiques que han impulsat els excedents humans a desplaçar-se cap a altres indrets a la recerca de millors perspectives econòmiques. Els protagonistes de la migració assimilen els dos conceptes intrínsecs al seu desplaçament, pels qui els veuen marxar són emigrants mentre que pels qui els acullen són immigrants. ■

gut d'evocar aquest fet a través de les informacions oferides pels mitjans de comunicació sobre la gent que diàriament forma llargues cues davant les dependències de les ambaixades dels estats italià i espanyol a Buenos Aires a la recerca d'un visat que els permeti sortir del caos social i econòmic que pateix l'Argentina i emigrar al país d'on procedien els seus avantpassats o ells mateixos.

Aquests esdeveniments certifiquen el que succeeix actualment als països que integren la Unió Europea. Des dels anys cinquanta del XX, el terme immigrant ja era l'habitual en els estats més avançats de la Unió per referir-se a la mà d'obra estrangera que va propiciar el seu desenvolupament industrial. Aquest corrent, interromput arran de la recessió econòmica de 1973, es va reprendre en els

cada dels noranta. Des de l'any 1995 fins el 2001 la població immigrant establerta a la geografia estatal ha augmentat en un 121'91%, comptabilitzant-se a l'actualitat un total de 1.109.060 immigrants. Aquesta estadística, que només fa referència als que disposen de "papers" i que encara s'incrementaria considerablement si recollís els qualificats com a "il·legals", demostra que l'Estat espanyol s'ha consolidat en aquests darrers sis anys com un país d'acollida. Per procedències destaquen els originaris del Magrib amb un 21%, als quals segueixen de lluny els equatorians amb un 8%. Les pasteres que solquen les aigües de l'Atlàntic i de l'estret de Gibraltar cap a les Canàries i Andalusia, respectivament i els avions "pastera" que creuen l'oceà des de l'Amèrica del sud en un tragar incessant,